

Ny plan for kirkelig undervisning og læring

Innhold

Om planen	3
Kapittel 1 Sammenheng og kontekst for kirkelig undervisning og læring	4
Utfordringer og muligheter i et livssynsåpent og mangfoldig samfunn	4
Mennesket som søkende etter mening	4
Kapittel 2 Gud, mennesket og verden: teologisk grunnlagstenkning	5
Kirkens undervisningsoppdrag	5
Dåpen	6
Gud, vår skaper	7
Jesus Kristus, vår frelser og frigjører	7
Hellig ånd, vår livgiver	8
Kapittel 3 Være og lære: Pedagogisk grunnlagstenkning	9
Kunne noe og lære noe	10
Delta og samhandle	11
Skape og nyskape	11
Kapittel 4 Leve og vokse: Innhold i kirkelig undervisning og læring	11
Bibel, tekst og tolkning	12
Kirkens kultur og tradisjon	12
Kristen tro i praksis	13
Kapittel 5 Samisk kirkeliv: Språk, kultur og livsanskuelse	14
Ettervirkninger av fornorskningen og forsoning i praksis	14
Forankring i samisk kultur	15
De samiske språkene	15
Tilnærme seg det samiske på ulike måter	15
Kapittel 6 Likeverdig deltagelse, medvirkning og medborgerskap	16
Likeverdig deltagelse i kirkelig undervisning og læring	16
Barrierer for deltagelse	17
Medborgerskap, demokrati og representasjon	17
Kapittel 7 Lokalt planarbeid	18
Kommunikasjonsarbeid	18
Evaluering, faglig utvikling og fornyelse	19
Kapittel 8 Samarbeid om kirkelig undervisning og læring	19
Samarbeid i menigheten og med de kristne organisasjonene	19
Samhandling med kommune og andre aktører	20

Om planen

Undervisning har alltid vært en del av kirkens oppdrag. Samtidig har måten man underviser på utviklet seg over tid. Forståelsen av læring og kunnskap har også endret seg. Den norske kirkes undervisningsoppdrag retter seg mot alle mennesker og utøves i et mangfoldig, livssynsåpent samfunn i stadig endring. Benevnelsen for fagfeltet i denne planen er «kirkelig undervisning og læring». Sammen ivaretar begrepene «undervisning» og «læring» en helhetlig tilnærming der det er rom for både planlagte aktiviteter og spontan læring, for grunnleggende kunnskap og fordypning.

Trosopplæringsreformen synliggjorde, fornyet og systematiserte det pedagogiske arbeidet i Den norske kirke. Målsettingen for plan for kirkelig undervisning og læring er å gi fortsatt retning, inspirasjon og motivasjon for ansatte og frivillige medarbeidere i dette arbeidet. Slik kan det stadig skapes rom for at barn, ungdom og voksne kan bli kjent med og utvikle en relasjon til kristne tekster, tradisjoner og trospraksiser. Kirken har et særskilt ansvar for opplæring for mennesker som er døpt eller søker dåp. Samtidig skal kirken være åpen og imøtekomme alle menneskers søken og undring, samt legge til rette for livslang læring.

Plan for kirkelig undervisning og læring består av en overordnet del supplert med rammeplaner. Den overordnede delen bygger videre på prinsippene i plan for trosopplæring «Gud gir – vi deler». Breddeperspektivet fra trosopplæringsarbeidet er fortsatt viktig. Samtidig må de etablerte trosopplæringsaktivitetene sees i sammenheng med annet arbeid i menigheten.

Planen gir retningslinjer for teologien, pedagogikken og innholdet i kirkelig undervisning og læring og danner grunnlag for arbeid med samlet plan for arbeidet i soknet. Samisk undervisning og læring er en integrert del av planens overordnede del.

Målgruppen for kirkelig undervisning og læring er dømte og interesserte i alle aldre. Det utarbeides rammeplaner for følgende aldersgrupper: 0-5 år, 6-12 år, 13-19 år, konfirmasjonstiden, unge voksne og voksne. Rammeplanene ivaretar at Den norske kirkes undervisning og læring fortsatt skal ha hovedfokus på barn og unge.

*«Der det nye livet lever,
der tar ingen veier slutt
Alle hindringer og grenser
har et nysatt fotspor brutt.
Hvor det fører, det vet ingen,
men en vandring har tatt til.
Med hele verden som sitt mål
kan ingen gå seg vill.»*

(Tekst: Vidar Kristensen, Norsk salmebok 2013, 697, 1. vers)

Kapittel 1 Sammenheng og kontekst for kirkelig undervisning og læring

Dette kapitlet gir overblikk over konteksten for kirkelig undervisning og læring, og beskriver noen av utfordringene og mulighetene som ligger i dette mangfoldet.

Utfordringer og muligheter i et livssynsåpent og mangfoldig samfunn
Kirkens undervisnings- og læringsoppdrag skjer i et samfunn i stadig endring. Dagens samfunn er livssynsåpent og mangfoldig, med tilhørende utfordringer og muligheter. Generasjonsbegrepet er i endring, og generasjonsskifter skjer stadig raskere. Informasjonskildene er mange og rikholdige, men kan fremstå som uoversiktlige. Det er færre felles referanserammer i samfunnet. Mennesket kan ofte oppleve at det står alene i sin søken etter mening og identitet. Både unge og voksne har flere muligheter og kunnskapen er mer tilgjengelig. Samtidig stilles det også større krav til den enkeltes evne til kildekritikk.

Digitalisering og sosiale medier skaper nye felleskap, men bidrar også til avstand. Verden har blitt «mindre» og mer tilgjengelig, men kan også oppleves som fragmentert og utrygg. Krig og konflikter, økologiske kriser og usikkerhet om jordens fremtid skaper handlingsvilje og engasjement, men også apati. Mange mennesker opplever fysisk eller eksistensiell ensomhet og psykisk uhelse.

Kristen tro og kulturarv er ikke lenger like synlig på samfunnets fellesarenaer. Kunnskapen om Bibelen og de kristne tradisjonene er markant mindre enn i tidligere generasjoner. Kristne tekster, praksiser, historie, kulturarv og ritualer kan for mange oppleves som et ukjent landskap.

Mennesket som søkende etter mening

Den norske kirke som fellesskap består av et stort mangfold av mennesker med ulik erfaringsbakgrunn, funksjonsgrad og identitet. De fleste er døpt som barn. Noen søker dåp senere i livet. Også mennesker som av ulike grunner ikke er døpt, søker til kirken og det kristne fellesapet.

Alle skal gis mulighet til å bli kjent med kirkens tradisjon og kildene til kristen tro, livstolkning og livsmestring. Ved å være åpen og inviterende kan kirken møte menneskers eksistensielle spørsmål og søken etter tilhørighet. Kirken kan legge til rette for møter med både Gud, andre mennesker og verden. Gjennom disse møtene kan barn, ungdom og voksne finne ny kraft og flere handlingsalternativer. Kirken kan bidra kildekritisk og reflektert i samtaler om tro og religion. Slik kan mennesker få hjelp til å navigere i det religiøse landskapet og styrke egen identitet.

Den enkeltes forkunnskap og referanserammer har innvirkning på hvordan man oppfatter og tolker tekster, praksiser og nye erfaringer. Møter mellom mennesker med ulike referanserammer fordrer åpenhet, respekt og interkulturell kompetanse. Interkulturell kompetanse handler om å være åpen for og utvikle innsikt i kulturelt og språklig mangfold. Denne kompetansen har relevans for alle kirkelige undervisnings-

og læringssammenhenger der forskjellige kulturer og subkulturer, identiteter og interesser møtes.

Språk knyttes til identitet. Samene i Norge har status som urfolk¹. Samiske språk og tegnspråk er offisielle språk i Norge, på lik linje med bokmål, nynorsk og norsk tegnspråk. Språk i ordets videste forstand skaper virkelighet, mening og tilhørighet. Bevisst holdning til bruk av forskjellige språk og språklige uttrykk åpner for inkluderende og dialogisk kommunikasjon. Musikk og kunst bærer også i seg et språk som både skaper og bekrefter identitet.

Når mennesker opplever at deres kultur, språk og trosfortelling blir tatt på alvor, kan de lettere finne sin plass i kirkens felleskap. I møte mellom forskjellige kulturelle og språklige uttrykk kan det også oppstå ny kunnskap og dypere forståelse av andre og seg selv.

Kapittel 2 Gud, mennesket og verden: teologisk grunnlagstenkning

Den teologiske forståelsen som legges til grunn for kirkelig undervisning og læring, har betydning for møter med mennesker, valg av læringens innhold og den pedagogiske tilnærmingen. Paulus skriver om Gud:

«Han er jo ikke langt borte fra en eneste av oss. For det er i ham vi lever, beveger oss og er til.»

(Apg 17, 27b-28a).

Teologien må alltid være i dialog med tiden og konteksten den utfolder seg i. Teologien som konstituerer kirkelig undervisning og læring skal derfor både hvile på tradisjonen og være kontekstuell.

Kirkens undervisningsoppdrag

Den norske kirke er en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke, som vitner i ord og gjerning om frelse, frihet og håp i Jesus Kristus for alle mennesker. Alle mennesker kalles til å ta imot evangeliet og tolke sitt liv i lys av relasjonen til den treenige Gud. Den norske kirkes undervisningsoppdrag springer ut fra misjonsbefalingen i Matt 28, 18-20 og bygger på Den norske kirkes læregrunnlag:

«Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke som bekjenner troen på den treenige Gud og evangeliet om frelse i Jesus Kristus slik det er gitt oss i Det gamle og Det nye testamente og uttrykt i den apostoliske, den nikenske og den athanasianske trosbekjennelse samt Den uforandrede augsburgske bekjennelse fra 1530 og Luthers lille katekisme.»

(Kirkeordning for Den norske kirke, §1)

¹ ILO-konvensjonen: <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/urfolkryddemappe/ilo-konvensjonen-om-urfolks-rettigheter-/id487963/>

Det kristne fellesskapet skal gi videre det som er gitt. Kirken døper i den treenige Guds navn fordi Jesus sa «Døp dem!». Den deler brød og vin fordi Jesus delte måltid med sine venner og sa «Ta imot og spis!». Derfor må kirken alltid være til stede der mennesker er, og frimodig forkynne evangeliet i en verden i stadig endring og utvikling. I møte med menneskers liv må menigheter være åpne for læring og endring.

Da trådte Jesus fram og talte til dem: «Jeg har fått all makt i himmelen og på jorden. Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende.»

(Matt 28, 18-20)

Dåpen

«Den allmektige Gud har i dåpen gitt deg sin hellige Ånd, født deg på ny og tatt deg inn i sin troende menighet. Gud styrke deg med sin nåde til det evige liv.»

(Fra dåpsliturgien)

Gud handler i dåpen. Dåpens vann vitner om Guds nåde og syndenes forlatelse, og om menneskets relasjon til Gud. Dåpen er en gave som minner om at ingen kan bære seg selv. Gud bærer.

I dåpen blir mennesket en del av den verdensvide kirken. I en luthersk kirke gir dåpen også del i det allmenne prestedømme, og den dømte blir en del av menighetens fellesskap. Sammen er alle dømte bærere av kirkens felles oppdrag i verden.

Det kristne fellesskapet har ansvar for at den dømte gis stadig mulighet til å lære mer om dåpens innhold. Dette uttrykkes i dåpsliturgien: sammen med menigheten og hele kirken får foreldre og faddere et hellig ansvar om å vise omsorg, be for den dømte, samt lære den selv å be, å bruke Guds ord og å delta i nattverden. Da kan den dømte leve og vokse i den kristne tro.

« Dette er historien om himmelen og jorden da de var skapt, på den tid Herren Gud hadde laget jorden og himmelen. Det fantes ikke en busk på jorden, og ennå hadde ingen plante spirt fram på marken. For Herren Gud hadde ikke latt det regne på jorden, og det var ingen mennesker til å dyrke den. Men en kilde kom opp av jorden og vannet hele jordens overflate. Da formet Herren Gud mennesket av støv fra jorden. Han blåste livspust i nesen på det, og mennesket ble en levende skapning.»

(1 Mos 2, 4-7)

Gud skapte verden, og så at det var godt. Alt det skapte er elsket av Gud og har en uendelig verdi. Naturen har en egenverdi i kraft av seg selv som bør anerkjennes og ivaretas. Mennesket er skapt i Guds bilde og har et særskilt forvalteransvar i verden. En bærekraftig verden trenger et menneskesyn og et natursyn som ser på alt det skapte med godhet og respekt, og som står opp mot urett. Det er sentralt i kirkens arbeid med undervisning og læring å gi hjelp til dette.

Alle mennesker, uavhengig av funksjonsevne, kjønn, etnisitet, sosial status, legning og identitet, skal sikres mulighet til å delta som likeverdige i kirkelig undervisning og læring og finne kilder til livskraft, glede og inspirasjon.

Å være et menneske er også å være feilbarlig og sårbar. Et kristent menneskesyn anerkjenner at mennesker påfører hverandre smerte, både gjennom tanker, ord og handlinger. Når man i kirkelig undervisning og læring skal snakke sant om å være menneske, må det snakkes både om det å være skapt i den treenige Guds bilde og om det som er vondt, urettferdig og utilstrekkelig. Samtidig er det kirkens tro at livet vinner over døden og kjærligheten er sterkere enn ondskapen. Dette kan gi håp når situasjoner i livet oppleves som tunge og fastlåste.

Jesus Kristus, vår frelser og frigjører

Jesu Kristi fødsel, liv og oppstandelse fra de døde viser at de destruktive kreftene i verden overvinnes av Gudsrikets krefter. Dette gir fremtidshåp for mennesker i alle aldre og til alle tider.

Bibelen forteller om at Gud ble menneske – en fortelling om Guds nåde, frelse, forsoning og frigjøring. Gud vet hvordan det er å leve i verden, fordi Jesus Kristus er både Gud og menneske: Jesus var sulten og tørst, han var både glad og trist, han hadde venner, men var noen ganger alene.

Da Gud ble menneske, skjedde det på et bestemt sted til en bestemt tid. Hvert menneske er skapt, elsket og født inn i en spesiell samfunnskontekst. Vårt møte med Bibelens fortellinger om Jesus skjer derfor også i bestemt tid og kontekst – vårt liv.

*«I begynnelsen var Ordet.
Ordet var hos Gud,
og Ordet var Gud.*

Han var i begynnelsen hos Gud.

*Alt er blitt til ved ham,
uten ham er ikke noe blitt til.*

*Det som ble til i ham, var liv,
og livet var menneskenes lys.*

*Lyset skinner i mørket,
og mørket har ikke overvunnet det.»*

(Joh 1, 1-5)

Verken historien eller kristen tro er nøytrale, men åpne for tolkende tilbakeblikk og nye spørsmål: Hvilke erfaringer har blitt ansett som gyldige? Hva slags virkelighetsforståelse har hatt forrang foran andre? Hva har blitt sett på som verdifullt? Hvilke kropper regnes som normen? Jesus utfordret maktstrukturene i sin tid. Det er nødvendig å stille spørsmål rundt hvem som har hatt og har makt til å tolke og definere kristen tro. I Norge har særlig samer og kvener opplevd hvordan kristendom og imperialismen har vært vevd sammen. Samtidig har også andre grupper erfart at det ikke var plass i det kristne fellesskapet. Alle som på ulike måter er i en minoritetssituasjon, skal erfare at deres bakgrunn er verdifull og at kirkens rom er trygt. Å snakke om makt og privilegier og adressere dette er en del av kirkens oppdrag.

Hellig ånd, vår livgiver

*For Gud ga oss ikke en ånd som gjør motløs; vi fikk Ånden som gir kraft,
kjærlighet og visdom.*

(2 Tim 1, 7)

Pust eller vind, sammen med ild, kraft og due, er kjente bibelske bilder på Den hellige ånd. I Johannesevangeliet omtales Den hellige ånd som Talsmannen (gresk *parakleton*). Guds ånd svedde over vannet ved skapelsen. Guds ånd var til stede da Ordet ble menneske. Da disiplene var redde etter korsfestelsen, stod Jesus levende

midt iblant dem, åndet på dem og ga dem sin fred. Med Åndens hjelp kunne disiplene forkynne på alle verdens språk på pinsedagen. Når Paulus beskriver Åndens gaver, formidler han at fellesskapet berikes av mangfoldet. I luthersk teologi er Den hellige ånd til stede i Bibelens ord og i sakramentene – dåpen og nattverden.

Bibelens fortellinger minner om at Gud virker på måter mennesker ikke har kontroll over. Den hellige ånd slutter aldri å skape liv og å fornye. Når mennesker samles for å lære, er Den hellige ånd til stede og gjør ordet og troen levende.

Den apostoliske trosbekjennelsen beskriver kirken som både hellig og allmenn. Kirken og dens arbeid knyttes ofte til et lokalt kirkebygg og lokalmenigheten. Samtidig er kirkens fellesskap også globalt. Mennesker over hele verden søker til kirken i hverdag og høytid for å høre at ordet forkynnes og for å ta del i sakramentene.

Barn, ungdom og voksne kommer for å delta og for å bidra selv, for å samtale, for å lære og å leke, for å le og gråte. Kirkens fellesskap er alltid mangfoldig og alltid i endring. Noen kommer ofte og noen kommer sjelden. Kirken ser verdien i alle små og store fellesskap, både de som varer over tid og de som oppstår der og da.

Det er kirkens tro at Gud er til stede ved sin Hellige ånd i de møtene som skjer. Derfor ligger det i kirkens natur å være åpen og inviterende. Bibelens fortellinger minner om at Gud virker på måter mennesker ikke har kontroll over. Den hellige ånd slutter aldri å skape liv og å fornye. Når mennesker samles for å lære, er Den hellige ånd til stede og gjør ordet og troen levende.

Kapittel 3 Være og lære: Pedagogisk grunnlagstenkning

«De nærmet seg nå den landsbyen de skulle til, og han lot som han ville dra videre. Men de ba ham inntrengende: «Bli hos oss! Det lir mot kveld, og dagen heller.» Da gikk han med inn og ble hos dem. Og mens han satt til bords med dem, tok han brødet, ba takkebønnen, brøt det og ga dem. Da ble øynene deres åpnet, så de kjente ham igjen.»

(Emmausvandrerne i Lukas 24,28-31)

Å være underveis kan være et godt bilde på kirkelig undervisning og læring. Det er en kontinuerlig prosess som knytter tidligere kunnskap og livserfaringer til ny kunnskap og erfaring. Deltagere i denne prosessen er hverandres medvandrere. Det er likevel ofte noen, enten ansatte eller frivillige, som har et spesielt ansvar for å tilrettelegge møtepunkter og innhold i aktivitetene. Ansatte og frivillige bør ha en åpen og dialogisk holdning, skape trygge læringsmiljøer og benytte et bredt spekter av pedagogiske verktøy.

Med «undervisning» menes det alle målrettede og planlagte aktiviteter som gjennom varierte arbeidsmåter og metoder legger til rette for læring. Samtidig skjer mye av læringen i kirken i mer uformelle sammenhenger, når mennesker samles til gudstjenester eller hverdagsaktiviteter. Som deltagere er mennesker aldri passive mottakere, men påvirker og former egen læring. Barn, ungdom og voksne er troende subjekter som i fellesskap åpner tekster, tradisjon og tro.

Læring er ofte relasjonell. Å høre til et fellesskap, å være sett og ønsket er et grunnleggende menneskelig behov. Ved å anerkjenne et annet menneske som en unik person og en kompetent deltager i sine egne læringsprosesser, bygges det trygge læringsrom. Læring skjer som regel best der man ønsker å være. I trygge og dialogiske sammenhenger kan deltagere våge seg ut av komfortsone og oppleve mestring.

Gjennom trosopplæringsarbeidet har kunnskapsforståelsen i Den norske kirke blitt utvidet og nyansert. Den har endret seg fra mer tradisjonell forståelse av kunnskap som tilegnelse av katekismestoffet, til større fokus på læring gjennom deltagelse i kirkens ulike praksiser. En tredje tilnærming til kunnskap i kirken er at den blir til underveis i læringsprosessen gjennom samhandling. Læring sees derfor på som kunnskap i bevegelse og skapes av alle deltagere i fellesskap.

Kunne noe og lære noe

Alle mennesker vet og kan noe. Læring skjer i samspillet mellom det mennesket vet og kan og det innholdet som ligger i kirkens læregrunnlag, tradisjon og praksis. Kjennskap til og kunnskap om sentrale begreper og artefakter, fortellinger og ritualer gir deltagere gode verktøy til å forstå kirkens språk, kultur og praksis. Kunnskap i kirkelig kontekst omfatter også ferdigheter og erfaringer.

Kunnskapsdannelse i kirken kan skje på ulike måter gjennom formidling, samhandling og opplevelser: Fortellermetodikk er et nyttig verktøy når bibeltekstenes innhold formidles. For at konfirmantene skal huske Fadervår og trosbekjennelsen, er det viktig å finne metodikk som støtter opp under dette. Øving er avgjørende når man skal lære sang eller musikkstykker. For å kunne bidra med medliturgoppgaver i gudstjenesten, må man lære de nødvendige ferdighetene gjennom å øve sammen med andre, gjerne med noen som er mer erfarne. Det digitale læringsrommet fordrer en annen pedagogisk og relasjonell tilnærming enn de tradisjonelle læringsarenaene. Samtidig kan det legge til rette for læring på engasjerende måter.

Mye av kunnskapen ligger i den emosjonelle hukommelsen eller i kroppens hukommelse. Denne kunnskapen kan komme til uttrykk på en annen måte enn gjennom det verbale språket. Eksempel på slik taus kunnskap kan være både erfaringer fra hverdagskontekster og kirkelige sammenhenger. Kirkelig undervisning og læring kan bidra med å finne uttrykk for disse erfaringene og sette de i sammenheng med annet kunnskap og erfaringer.

Delta og samhandle

Læring gjennom deltagelse kan forstås som involverende læringsaktiviteter der man i fellesskap blir kjent med et bestemt læringsinnhold. Gjennom deltagelse i kirkens ritualer og menighetens mangfoldige aktiviteter kan mennesker erverve kognitiv og praktisk kunnskap, men også emosjonell og relasjonell kompetanse.

Deltagerrollen i kirkelig undervisnings- og læringsaktiviteter kan forstås forskjellig. Man kan forstå deltagelse som å være aktivt involvert og ha ansvar og oppgaver. Deltagelse kan ha mye felles med medvandring der to eller flere mennesker deler sine troserfaringer, kunnskap og refleksjoner. Ikke minst kan det å delta bety ganske enkelt å være med – uten at fellesskapet har forventning om bidrag og prestasjon. Kirkelig undervisning og læring skal legge til rette for bredt spekter av deltagelse, der deltageren bidrar med å forme sin deltagerrolle.

Læring gjennom deltagelse skal prege både uformelle og formelle læringskontekster i kirken. Å gjøre noe sammen og å undre seg i fellesskap inspirerer til læring og hjelper med å forstå og huske. Gjennom involverende aktiviteter, vandringer, samtaler og kreative prosjekter skjer det læring på en dypere nivå. Dette bidrar til utvikling av egen trosidentitet, dannelse og den enkeltes evne til livstolkning og livsmestring.

For å nå ut til alle, må kirken legge til rette for deltagelse på flere arenaer enn kun kirkebygg og menighetshus. I nærmiljøet finnes det ofte steder som kan legge til rette for læring på kreative, utforskende, involverende og dialogiske måter. I det digitale rommet treffer man andre mennesker enn de som møter opp fysisk. Dette legger til rette for at flere kan delta, men også at man kan samhandle på nye måter.

Skape og nyskape

Hvert menneske, uansett alder og funksjonsnivå, bringer noe unikt inn i læringssituasjonen. Det må gis rom for at menneskers livs- og trosfortelling får rom i kirkelige undervisnings- og læringskontekster. Som subjekter i sin egen læring er mennesket både mottaker og bidragsyter i læringsfellesskapet, men også medskaper av ny kunnskap.

I kirkelige læringskontekster må det være åpenhet for at undervisningens utfall ikke kan kontrolleres. Kirkelige undervisnings- og læringsaktiviteter skal legge til rette for at deltagerne våger å utforske og utfordre tradisjonsrike tekster, kulturelle uttrykk og praksiser, slik at disse kan tolkes inn i nåtiden. Innholdet i kirkelig undervisning og læring skal invitere til etisk refleksjon, engasjement og kreativitet. Slik kan deltagere bli medskapere. I prosessen kan det oppstå nye tekster, praksiser og tradisjoner. Barn, ungdom og voksne kan på denne måten bidra til å skape dagens og morgendagens kirke, bidra til å bevare og fornye tradisjoner og til å utvikle teologi.

Kapittel 4 Leve og vokse: Innhold i kirkelig undervisning og læring

Tre innholdselementer er sentrale i kirkelig undervisning og læring: bibel, tekst og tolkning, kristen tro i praksis og kirkens kultur og tradisjon. Sammen bidrar de til kristen livstolkning og livsmestring.

Alt menneskelig angår den kristne tro. De tre innholdselementene bidrar til at mennesker kan få verktøy til å tolke livet, tilværelsen og seg selv i lys av relasjon til Gud, andre mennesker og skaperverket. Alle elementene kan gi hjelp til å leve livet i hverdag og høytid, i sorg og glede, i krise og oppbrudd, alene og i fellesskap.

Bibel, tekst og tolkning

Bibelens tekster er bærende ved de kristne høytidene og gjennom kirkeåret. De leses og formidles i gudstjenester, i kirkens ritualer og hverdagstilbud og danner en felles referanseramme for kirken. Derfor er Bibelen sentral i all kirkelig undervisning og læring. Historisk har den preget allmennkulturen, språket og kunstartene. Bibelens rolle i samfunnet har endret seg, og mange av fortellingene er ikke kjent for nye generasjoner i like stor grad som tidligere.

Kirkelig undervisning og læring skal legge til rette for at mennesker blir kjent med Bibelen og får et forhold til bibelske fortellinger. Kunnskap om Bibelen og kjennskap til Bibelens tekster kan bidra til å gi trygghet i egen tro og tradisjon, men også hjelp til refleksjon og kritisk tenking.

Bibelen er skrevet i en annen tid og kultur, og har et språk og et verdensbilde som kan være fremmed. Samtidig er Bibelens tekster slitesterke og kan være relevante i ulike livsfaser og livssituasjoner. Den består av et mylder av ulike tekster. Disse kan være rørende, rare, utfordrende, morsomme eller mystiske. Kirkelig undervisning og læring skal ta i bruk et mangfold av bibelske tekster som gir mulighet til å tolke ens eget liv og å utforske kristen tro på nye måter.

Forskjellige faglige tilnærminger knyttet til valg av tekster er en styrke. Bruk av tekster må tilpasses målgruppen. Dette innebærer også å velge tekster som tar opp vanskelige sider av livet og der menneskers livserfaringer brytes mot bibeltekstene som leses.

Bibelfortellinger er også et godt utgangspunkt for samtale om livsnære og hverdagsaktuelle temaer som tro og vitenskap, menneskesyn og menneskeverd, relasjoner, utenforskap og ensomhet, sykdom og død, rettferdighet og ulikhet, krig og fred, og utfordringer knyttet til klima, miljø og bærekraft.

Kirkens kultur og tradisjon

Den norske kirke rommer et mangfold av tradisjoner, og kirken forvalter en rik materiell og immateriell kulturarv. Den kirkelige kulturarven, med sine steder og bygninger, kunst og arkitektur, salmer, tekster og muntlig formidling, gir muligheter for å utvikle teologi og læring som er både stedegen og dialogisk. Samtidig viser arkitektur, kunst og musikk at kirken aldri har vært et rent lokalt eller nasjonalt prosjekt. Arven er og har alltid vært en del av et større, globalt kirkelig fellesskap.

Kristne tradisjoner blir overlevert fra generasjon til generasjon og formes av mennesker som har brukt dem gjennom tiden. Eksempel på slike tradisjoner er pilegrimstradisjonen, bruk av orgel i gudstjenesten og feiring av kristne høytider. Lokale tradisjoner og kulturelle uttrykk er med på å forme identitet, å fortelle stedets

historie, samt å stimulere til kulturell nyskaping. På samme måte som bibeltekster, må også tradisjoner og kultur eies og tolkes på nytt av nye generasjoner.

De bibelske tekstene har inspirert mennesker gjennom generasjoner til å skape egne tekster – alt fra salmer og bønner til teologiske og faglige betraktninger. Disse tekstene hører til tekstriksdommen i kirken og bør tas aktivt i bruk som kilde til kunnskap, refleksjon og inspirasjon.

Historien har også sine skyggesider, hvor kirken har bidratt til avstand og utenforskap. Når man formidler kirkens kultur og tradisjoner, er det viktig å inkludere en kritisk refleksjon rundt makt og misbruk av makt, også i møte med kulturelle uttrykk og forståelse av hvordan tradisjoner blir til og overføres til nye generasjoner.

Kristen tro i praksis

Kirkelig undervisning og læring skal knyttes til levd liv og menneskelige erfaringer. Kristen tro i praksis handler om å *gjøre tro* – å bruke sakramentene, å delta i ritualer og liturgier, syng og be sammen. Deltagelse i disse praksisene gir mennesker mulighet til å sanse, oppleve og erverve kunnskap med hele kroppen uten nødvendigvis å forstå, forklare eller sette ord på erfaringen.

Misjon og diakonalt arbeid er også å gjøre tro. Nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet hjelper mennesket å se seg selv og andre som skapt i Guds bilde. Det motiverer til å leve bærekraftig og engasjere seg i samfunnet og i andre menneskers liv.

Menighetene i Den norske kirke inviterer til et bredt spekter av hverdagsaktiviteter. Å delta i, utvikle, utforme og påvirke innhold og form i disse styrker eierskapet til det som formidles og har en egenverdi som kristen praksis. Her skjer læring gjennom varierte uttrykksformer som kor og annen sang, drama, dans og andre skapende aktiviteter. Gjennom ulike kunstformer og -uttrykk skapes opplevelse av tilhørighet. Læringen skjer også gjennom lek og praktiske oppgaver. Slikt kan den enkelte utvikle forståelse, ferdigheter og evne til livstolkning og livsmestring også på andre premisser enn rent språklige.

Å gjøre tro kan også handle om hverdagspraksis hjemme, for eksempel å be en bordbønn, å ta i bruk bibelmeditasjonsopplegg eller å tenne et lys. Kristne praksiser er svært mangfoldige. Noen er kjent på tvers av landegrenser og kirkesamfunn, mens andre knyttes til lokale tradisjoner. De tilpasses og utvikles av mennesker som tar disse i bruk og tilpasser den lokale konteksten og kulturen.

Samisk velsignelsespraksis

Gudsrelasjonen i samisk tradisjon er ofte praksisnært. Dette kommer til uttrykk gjennom samisk velsignelsespraksis – *sivdnidit/sjievnnjedit/sjivnedidh*. Velsignelsen kan gjøres av alle og er ikke knyttet til kjønn, alder eller spesifikke egenskaper hos

den som utfører det. Det er en måte å kommunisere med både Gud og skaperverket, gjennom ord eller handling og kan gjøres i mange ulike situasjoner.

Samisk velsignelsespraksis er en hverdagspraksis og kommer til uttrykk gjennom små ritualer som å korse seg eller be en bønn for steder du kommer til eller drar fra. Velsignelsen er en måte å praktisere ydmykhet og takknemmelighet, samtidig som det er en påminnelse om ansvaret for hverandre og for alt det skapte.

Sivdnidit/sjievnnjedit/sjivnedidh i en kristen kontekst er å leve og tolke sitt liv i lys av den kristne tro.

Kapittel 5 Samisk kirkeliv: Språk, kultur og livsanskuelse

Å inkludere samiske perspektiver i Plan for kirkelig undervisning og læring, har tre formål. Først og fremst skal samer kunne forme sitt eget kirkeliv i pakt med en samisk selvforståelse. Det andre formålet er å styrke menighetenes forutsetninger for å kunne møte mennesker med samisk tilhørighet på en måte som ivaretar deres behov. Det tredje formålet handler om å gjøre kjent samiske tradisjoner for alle menigheter. Disse tre formålene er med på å fremme samisk kirkeliv som en del av Den norske kirkes tradisjon.

Ettervirkninger av fornorskningen og forsoning i praksis

Samer som urfolk har grunnlovsfestet rett til å utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Vanlig kjennetegn på et urfolk er at de har et eget språk og egen kultur, og at de har bodd i områdene før statens grenser ble fastlagt. Et fellestrekk i mange urfolks historie er at deres kultur tidligere har vært forsøkt undertrykt fra sentrale myndigheters side. Slik har også situasjonen vært i Norge.

Fornorskningspolitikken som norske myndigheter førte mot samene og andre nasjonale minoriteter, og kirkens medvirkning til denne undertrykkingen, fikk store konsekvenser for deres identitet og kultur. Én konsekvens av dette er generasjonstraumer. Disse traumene er som usynlige sår med sterke ettervirkninger som overføres fra generasjon til generasjon. De vises ikke utenpå kroppen, men er virksom i menneskers selvfølelse og selvforståelse.

Det kan være vondt å bli minnet på denne skyggesiden av kirkens historie. Samtidig har kirken mulighet til å gjøre noe positivt i dag, gjennom at kirken som fellesskap tør å sette ord på vanskelige hendelser. Kirkelig undervisning og læring kan være med på å reparere de sår som ble påført både samer og andre minoriteter i fornorskningens navn, gjennom å ha kunnskap og innsikt i hva fornorskningen innebar. Vesentlige elementer i forsoning er kunnskap og sannferdig framstilling av tidligere og nyere historie.

Den norske kirke har gjennom kirkeordningen forpliktet seg til å verne og fremme samisk kirkeliv. I det ligger det å anerkjenne den kulturelle egenarten og dybden som ligger i en samisk virkelighetsforståelse og kristendomsforståelsen.

Likeverdighetsprinsippet er beskrevet i [Strategiplan for samisk kirkeliv](#) og handler om retten til selvbestemmelse og medbestemmelse. I kirkelig undervisnings- og

læringskontekster handler dette om at samiske tradisjoner, musikk og kultur får plass.

Forankring i samisk kultur

Samisk kirkeliv kommer til uttrykk på ulike måter. I områder der det i dag bor mange med samisk tilhørighet og som bruker samisk i dagligtale, kan menigheter ha bedre tilgang både på kirkelig ansatte og frivillige som er samiskspråklige og som besitter samisk kulturkompetanse. I menigheter hvor mennesker med samisk tilhørighet er i mindretall og dermed blir mindre synlige i menighetslivet, vil det likevel være naturlig å innlemme samiske elementer i den kirkelige undervisningen og læringen. Det kan brukes synlige identitetsmarkører og kulturuttrykk slik som samiske språk, samisk kirkekunst, samiske håndverkstradisjoner i kirketekstiler og salmesangtradisjoner som har forankring i den samiske kulturen. Å variere mellom ulike måter å forankre kirkelig undervisning og læring på i samisk kulturforståelse, vil være en styrke for den enkelte menighet. Samer skal få oppleve å bli tatt på alvor av kirken. Dette forutsetter at de kirkelig ansatte med undervisningsansvar har en bevissthet og forståelse om at inkludering av det samiske skjer gjennom praksis.

De samiske språkene

Språk er viktig i kommunikasjon og som formidler av måter å se verden på. Språk er identitet og skaper tilhørighet, både for enkeltindividet og for et samfunn som helhet. Både sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk er offisielle språk i Norge. Sameloven § 1-5 slår fast at de samiske språkene og norsk er likeverdige språk. Nidaros (sørsamisk), Sør-Hålogaland (lulesamisk) og Nord-Hålogaland (nordsamisk) bispedømmer har et særskilt ansvar for ivaretagelse av samisk kirkeliv. De lokale forhold rundt menigheten og dets geografiske plassering avgjør ofte hvilket av de samiske språkene som brukes. Å få høre, se eller lese sitt hjertespråk i kirken sender et signal om at man hører til fellesskapet. Mange samer mistet språket sitt på grunn av fornorskingsprosesser og fikk dermed ikke mulighet til å videreføre den språklige arven til egne barn.

I Den norske kirke skal de samiske språkene være likeverdig med det norske. Det betyr ikke at språkpraksisen er eller bør være lik i alle menigheter, men at samisk anerkjennes på linje med norsk. Dette fordrer at menighetene har en bevissthet om hvordan de samiske språkene i praksis skal inkluderes i den kirkelige undervisning og læringen. Her er [Strategiplan for samisk kirkeliv](#) en god ressurs.

Tilnærme seg det samiske på ulike måter

Kirkelig undervisning og læring med et samisk innhold kan og bør tilnærmes på ulike måter. I Norge finnes det samiske områder fra nord til sør. Å inkludere det samiske er like viktig uansett hvor i landet den kirkelige undervisningen og læringen foregår, og er ikke forbeholdt de områder hvor mange i befolkningen definerer seg som samer. En tankegang om at det samiske bare er et lokalt anliggende i noen få områder, gjør at den øvrige befolkningen ikke blir kjent med samisk kirkeliv.

Det finnes ulike språklige og kulturelle grupper samer, og betingelsene for utøvelse av samisk språk og kultur er forskjellig rundt om i landet. Innholdet i samisk kirkelig undervisning og læring vil derfor variere fra sted til sted. Det er et stort mangfold og variasjon av samiske kristne praksiser og tradisjoner. Det krever at kirken våger å nyansere bildet av hvordan det samiske kan komme til uttrykk lokalt.

Eksempler på samiske tradisjoner i kirkelig sammenheng er hjemmedåp av barn, utdeling av komsekuler til nydøpte, og et stort antall gudforeldre ellerfaddere ved stadfestelse av dåp i kirken. Andre eksempler er bruk av kofte ved konfirmasjon, samiske salmesangtradisjoner, lokale samiske begravelsetradisjoner og bruk av joik som en del av kirkens liturgi. Også bruk av lavvo eller gamle fra det samiske kulturlandskapet til kristent samvær oppleves som verdifullt for mange. Dette er tradisjoner som bør behandles med respekt.

Kirkelivet i det samiske samfunnet har ulike trosuttrykk. I nord og lulesamisk språkområde har læstadianismen historisk vært en sentral del av kirkelivet. I sørsamisk språkområde har det frikirkelige menighetslivet preget mange av de samiske kristendomspraksiser og tradisjoner. Ethvert sted har sin historie og sine mennesker som setter sine spor lokalt. Kirkelig undervisning og læring skal skape rom for dette, og ønske det store mangfoldet av samiske trosuttrykk velkomment. Både de tradisjonelle, men også nye. I nyere tid foregår det en revitalisering av samisk identitet og kultur, og dette påvirker også samisk kirkeliv. Flere ønsker å ta tilbake en identitet som gikk tapt under fornorskningen og å ta del i et kirkeliv som ivaretar samiske perspektiver. Kirkelig ansatte som har ansvar for undervisning trenger kompetanse om samiske forhold for å gi rom for samiske perspektiver, praksiser og tenkemåte.

Kapittel 6 Likeverdig deltagelse, medvirkning og medborgerskap

Medborgerskap handler om at alle mennesker, uavhengig av alder og funksjonsnivå, skal ha de samme mulighetene for deltagelse og påvirkning. Likeverdig deltagelse betyr blant annet at alle mennesker skal ha mulighet til å medvirke i egne læringsprosesser.

Noen mennesker har i mindre grad mulighet til å være aktive medborgere enn andre. Funksjonshemming, psykososiale utfordringer, økonomiske barrierer eller kulturell bakgrunn er eksempler på årsaker til at enkelte grupper opplever utenforskap, marginalisering og ensomhet. Kirken må jobbe med å bygge ned disse barrierene, slik at den brede invitasjonen til kirkelig undervisning og læring kan være reell.

Likeverdig deltagelse i kirkelig undervisning og læring

Kirken inviterer alle døpte og interesserte til undervisning og læring. Da må tilbudet være tilgjengelig og åpent for alle. Felleskap skal preges av anerkjennelse og likeverd der barn og voksne kan delta på egne premisser og oppleve tilhørighet. Det forutsetter at undervisningen er både relasjonell, tilrettelagt og preget av kunnskap om menneskerettigheter, menneskelig mangfold og sårbarhet. Universell utforming og individuell tilrettelegging skal ivaretas. Man bør unngå bruk av bygg, rom og

steder med redusert tilgjengelighet. Det må sikres at aktiviteter så langt som mulig ikke ekskluderer enkelte grupper eller individer.

Den enkeltes behov for trygghet og støtte krever fleksibilitet og oppmerksomhet. Undervisnings- og læringsaktiviteter som har rom for stort mangfold av deltagere, bør prioriteres. Samtidig vil det være behov for individuell tilrettelegging og egen undervisning for enkelte deltagere. Man må ha høy bevissthet om når disse trengs og hvilke konsekvenser de kan ha. Individuell tilrettelegging krever at det er tillitt mellom de involverte. Tillitt er vanskelig å bygge dersom kunnskap mangler og barrierene er store.

Rammene for undervisningen må legge til rette for at det er tilstrekkelig tilfang av menneskelige ressurser, tid og tverrfaglig kompetanse for å kunne innfri målet om likeverdig deltagelse.

Barrierer for deltagelse

Mennesker med funksjonsnedsettelse skal oppleve anerkjennelse, tilhørighet og tilgjengelighet. Derfor er det viktig å identifisere, redusere og fjerne både fysiske, sosiale og kulturelle funksjonshemmende barrierer.

Manglende universell utforming og tilrettelegging utestenger mennesker fra likeverdig deltagelse. Dette gjelder først og fremst deltakere i undervisnings- og læringsaktiviteter, men også deres foresatte eller pårørende, frivillige og ansatte. Arbeid med universell utforming og tilrettelegging begynner med en holdningsendring. Ekskluderende holdninger kan komme til uttrykk gjennom språk, sosiale praksiser, makt, normer, strukturer, prioriteringer av ressurser og mangel på informasjon.

Universell utforming av læringsmiljøet bidrar til bedre læring for alle deltagere. Når det legges til rette for et mangfold av mennesker med variasjoner i funksjonsevne, psykisk helse og med forskjellige lærevansker, utvides felleskapets repertoar for uttrykk og samhandling.

Medborgerskap, demokrati og representasjon

Medborgerskap betyr i religiøse sammenheng å kunne ha et trosliv, velge religiøs deltagelse og være religiøst aktiv. Det innebærer å få lov til å sette egne ord på erfaringer, stille spørsmål og undre seg, og velge grad av deltagelse og medvirkning.

Kirkelig undervisning og læring skal anerkjenne og styrke alle barn, ungdom og voksne rett til å være aktive samfunnsborgere som kan utøve innflytelse og medvirkning. Så lenge noen personer og grupper ikke har de samme mulighetene som alle andre, er det behov for å jobbe aktivt med dette.

Lokalt bør det legges til rette for prosesser som gir deltakerne mulighet til å påvirke undervisnings- og læringsaktiviteter. All medvirkning bør være reell, frivillig, alderstilpasset, informert og representativ. Barn, ungdom og voksne bør delta aktivt i planlegging og evaluering av aktiviteter. Ansvar for barns medvirkning ligger hos den voksne.

Kapittel 7 Lokalt planarbeid

Godt lokalt planarbeid, målrettet kommunikasjonsarbeid og fokus på kompetanse er viktige forutsetning for å lykkes med kirkelig undervisning og læring.

Etter at Plan for trosopplæring «Gud gir – vi deler» ble vedtatt i 2009, gjorde menighetene et omfattende arbeid med å utvikle lokale trosopplæringsplaner. Dette har bidratt til å skape sammenheng i menighetens trosopplæringsarbeid. I 2023 ble «Kirka vår – samlet plan for arbeidet i soknet» lansert. «Kirka vår» er et strategisk verktøy som samler planarbeid for hele menigheten, inkludert undervisning og læring, diakoni, misjon, kirkemusikk, gudstjenesteliv og annet arbeid.

En ny overordnet del og nye rammeplaner for kirkelig undervisning og læring gjør at menigheten må vurdere sine aktiviteter knyttet til feltet på nytt. Bør de justeres for å være i tråd med det nasjonale planverket? For å skape større helhet og sammenheng i kirkelig undervisning og læring, bør kontinuerlige og tidsavgrensede aktiviteter og tilbud sees under ett. Det er fortsatt viktig at Den norske kirke fastholder breddeperspektivet på mye av sitt tilbud innen kirkelig undervisning og læring. Dette står ikke i motsetning til kontinuerlig arbeid. For å nå målet om at stadig flere mennesker skal kunne leve og vokse i den kristne tro, bør det være et mangfold av tilbud som gir rom for både grunnleggende kunnskap og fordypning.

Verktøyet «Kirka vår» samler menighetens aktiviteter på ett sted og gjør det mulig å se disse i sammenheng. Menigheten blir utfordret til å reflektere over særtrekkene ved soknet og lokalmiljøet, samt lokale utfordringer og ressurser. På bakgrunn av dette kan menighetsrådet vedta satsinger for en planperiode og fastsette hvilke aktiviteter som skal gjennomføres. Kirkerådet og bispedømmerådene vil gi støtte til menighetenes arbeid med samlet plan ved å tilby kurs og veiledning.

Veiledningsmaterieell knyttet til «Kirka vår – samlet plan for arbeid i soknet» beskriver prosessen fram mot vedtatt plan, inkludert involvering av ansatte, frivillige, innbyggere i soknet og ulike aktører i lokalsamfunnet.

Kommunikasjonsarbeid

For å nå en bred målgruppe med mangfold av aktiviteter, må kommunikasjon med dømte og interesserte prioriteres og ha høy kvalitet. Det er nødvendig å øke bevissthet om hva som bidrar til at menighetens tilbud blir synlig lokalt. Å kjenne lokalmiljøet godt er en viktig forutsetning for å nå ut med tilbud.

Et godt møte med kirken bidrar til at det bygges tillit og relasjoner. Derfor er det viktig å ha bevissthet rundt hvordan kirkens ansatte og frivillige møter barn, ungdom og voksne som oppsøker kirkens tilbud og aktiviteter.

I tillegg til lokal synlighet og relasjonsarbeid, er digitale plattformer en viktig kommunikasjonskanal. Oppdaterte nettsider bidrar til at det er lett å finne relevant informasjon. Sosiale medier kan nå ut med informasjon andre steder enn de tradisjonelle nettsidene, og er derfor ofte et nødvendig supplement. Nasjonalt utarbeides det maler og kampanjer rettet mot forskjellige målgrupper. Disse kan

brukes fritt og tilpasses lokale forhold. Når hele kirken løfter sammen, kommer budskapet ut til flere.

Evaluering, faglig utvikling og fornyelse

«Kirka vår» legger til rette for jevnlig evaluering av hva som fungerer og hva som bør endres og justeres. Dersom det involveres bredt blant frivillige og andre medlemmer i soknet i evalueringsprosesser, kan det gi økt engasjement. Veiledningstekstene i «Kirka vår» beskriver hvordan en slik prosess kan skje på en god måte.

For å ivareta mangfoldet i forskjellige læringskontekster, trenger det kirkelige undervisnings- og læringsfeltet å samhandle med andre fagfelt og bygge på nyere forskningsbasert kunnskap. Kirken nasjonal og regionalt, og de ulike arbeidsgiverne i kirken, har ansvar for kompetanseheving og fagfornyelse.

Kapittel 8 Samarbeid om kirkelig undervisning og læring

Samarbeid og samhandling både i menigheten, med lokalsamfunnet og andre aktører kan bidra til å skape et større og åpenere rom for kirkelig undervisning og læring. Kirkelig undervisning og læring kan finne sted både i menighetens lokaler og andre steder i lokalsamfunnet. Kirken skal både invitere inn og være oppsøkende. Impulser fra forskjellige bidragsyttere kan utvide og berike kirkens undervisningstilbud.

Samarbeid i menigheten og med de kristne organisasjonene

Menighetsrådet, frivillige og ansatte har på hver sin måte ansvar for å virkeliggjøre kirkens oppdrag. Menighetsrådet har ansvaret for å vedta en samlet plan som inkluderer aktiviteter innen undervisning og læring, mens fellesrådet har ansvaret for å legge til rette for nødvendige ressurser. Undervisningsarbeidet ledes av en kateket eller en annen ansatt med kirkelig undervisningskompetanse, men hele menigheten – både ansatte, frivillige og deltagere – bidrar på hver sin måte til å forme ulike tilbud og aktiviteter. Tverrfaglig tilnærming, samhandling og relasjonelt arbeid er nødvendig for å sikre kvalitet og god gjennomføring av den lokale planen.

Frivillig medarbeiderskap

Menighetens ansatte har gjennom sine tjenesteordninger og arbeidsbeskrivelser ansvar for å stimulere og legge til rette for frivillig medarbeiderskap. Frivillighetsledelsen skal tilrettelegge for at mangfoldet av ressurser og egenskaper kan komme til uttrykk, og at samspillet mellom frivillige og mellom frivillige og ansatte blir godt. Dette handler blant annet om tilstrekkelig opplæring og oppfølging av den enkelte og om å sikre gode rammer som fremmer trygghet og etisk praksis. Å være frivillig i en menighet betyr å tilhøre et fellesskap der det skapes relasjoner og åpnes for andre møteplasser enn kun oppgaveorienterte.

En god tilnærming til frivillighet er å ta utgangspunkt i enkeltmenneskers kompetanse, nådegaver og interesser. Dette kan bidra til økt motivasjon, sterkere tilhørighet og muligheter for nye initiativ. I praksis betyr dette at mangfoldet i aktiviteter i en menighet springer ut fra menneskene og ressursene som finnes i

fellesskapet. Dette er viktig både for å vitalisere kirken og for å styrke demokratisk medvirkning.

Hjemmet og barnets omsorgspersoner

Samhandling med hjemmet er viktig i undervisnings- og læringsarbeidet i menigheten. Gode relasjoner til deltagere, foreldre og faddere skapes gjennom positive møtepunkter. Tidsavgrensede aktiviteter for barn, ungdom og voksne gir anledning til å invitere bredt, etablere og pleie relasjoner, samt tilby videre oppfølging og støtte.

Noen ganger kan det oppstå situasjoner som fører til at mennesker blir hindret fra å delta i menighetens aktiviteter, men ønsker et tilbud. Derfor er det viktig at menigheten kjenner til og tilbyr ressurser som kan brukes hjemme. Dette kan være bøker, materiell eller digitale ressurser som er tilpasset deltageres alder og funksjonsnivå.

Samarbeid med de kristne organisasjonene

De frivillige kristne organisasjonene er viktige samarbeidspartnere for menighetene i Den norske kirke. Organisasjonene besitter spisskompetanse på sine områder og har bred erfaring med frivillig arbeid. Gjennom de kristne organisasjonene kan mennesker få kontakt med kristne miljøer med ulik identitet og profil. Dette gir flere mulighet til å delta i et mangfoldig fellesskap og bli kjent med en bredde av kristne praksiser.

["Kirkens unge"](#) er en strategisk plattform for forpliktende samarbeid mellom Den norske kirke og de kristne barne- og ungdomsorganisasjonene. Det er utarbeidet veiledning til plattformen som legger til rette for et ryddig samarbeid. Veiledningen tar for seg organisering av kirkens barne- og ungdomsarbeid, hva man bør ta hensyn til ved inngåelse av forpliktende samarbeidsavtaler og samspillet mellom menigheten og organisasjonens lokallag.

Samhandling med kommune og andre aktører

I hver kommune i Norge finnes det kirkebygg og menigheter. Den norske kirke er en viktig del av lokalmiljøet og skal etterstrebe å være en troverdig og kompetent samfunnsaktør. Det innebærer blant annet å samarbeide om bærekraftsmålene og bidra til trygge og inkluderende lokalsamfunn. I møtepunktene mellom forskjellige aktører lokalt kan det skje samskaping og nybrottsarbeid.

Skole, barnehage og tilbud etter skoletid

I et utvidet tilbud om kirkelig undervisning og læring inkluderes også samarbeid med barnehager, skoler og tilbud etter skoletid. Aktivitetene som gjennomføres i rammer av dette samarbeidet skal ikke ha forkynnende karakter. Gode avtaler og lokalt utarbeidete planer er nødvendige for å skape forutsigbarhet og lykkes med samarbeidet.

Det er viktig at de ansatte i menigheten er oppdaterte på til enhver tid gjeldende fagplaner for barnehage, skole og SFO/AKS. Kirkens materielle og immaterielle kulturarv kan bidra til opplevelser, undring, utforskning og dybdelæring for alle barn og unge, uavhengig av tro og livssyn. Den norske kirke kan på denne måten være en ressurs til å nå kompetansemålene i skolen og målene i barnehagens fagområder.

Tiden etter skoletid er barnas fritid. Kirken kan derfor invitere til aktiviteter etter skoletid i egen regi. Kirken kan også etablere samarbeid med den lokale SFO- eller AKS- ordningen i samsvar med rammeplaner for disse.

Samhandling med andre aktører i lokalsamfunnet

Kirkelig undervisning og læring, som er rettet mot en bredere målgruppe enn kirkens medlemmer, bør være utadvendt og åpen for samarbeid med et bredt spekter av aktører i lokalsamfunnet. Samarbeid med relevante lokale organisasjoner og institusjoner kan bidra til å skape innovasjon og styrke kvaliteten i kirkelig undervisning og læring. Eksempler på samarbeidspartnere kan være kulturskole, idrettslag, korps og historielag. Det kan også være aktuelt å samarbeide med andre tros- og livssynssamfunn. Gjennom dette samarbeidet blir kirken synlig i lokalsamfunnet, samtidig som menigheten kan utvikle tilbud av høy kvalitet.